

Řeka Opava a její okolí

Povodí horního toku řeky Opavy se rozkládá v Moravskoslezském kraji, západně od Ostravy podél státní hranice s Polskem. Od pramene po soutok s Moravicí představuje plochu 946 km², páteřním tokem je řeka Opava, nejvýznamnějším přítokem je řeka Opavice. Největšími městy povodí jsou Opava (počet obyvatel 61 tisíc) a Krnov (počet obyvatel 25 tisíc). Povodí horní Opavy je z hlediska výskytu povodní značně exponované. Zejména část, která se nachází v Hrubém Jeseníku, kde jsou zaznamenávány jedny z nejvyšších srážkových úhrnů v ČR a sklonitost terénu zrychluje jejich odtok. Horní část povodí má vysoký podíl zalesnění (v povodí Opavy nad Krnovem je to téměř 77 % a v povodí Opavice nad Krnovem přes 72 %). Zatímco podél Opavice a v dalších sídlech na hlavních tocích bylo lokálními či soustavnými úpravami po povodni 1997 postupně dosaženo standardní míry ochrany v souladu s koncepcí Moravskoslezského kraje, podél řeky Opavy leží řada sídel, jejichž ochrana před povodněmi je hodnocena jako nedostatečná. Mezi obce, které mají nedostatečnou ochranu patří: Nové Heřminovy, Zátor, Brantice, Krnov se svými místními částmi nad i pod soutokem řeky Opavy s Opavicí, Brumovice, Holasovice, místní části Opavy - Držkovice, Vávrovce a samotné město Opava. Ohroženo povodněmi je cca 6 000 obyvatel, z toho téměř 2 000 obyvatel se nachází v oblasti vysoké míry rizika při povodních, kdy jsou ohrožováni přímo na životě. Potenciální průměrné povodňové škody zde byly vyčísleny na 4,2 – 5,4 mld. Kč za 100 let (cenová úroveň r. 2007).

Povodně – když je voda nebezpečný živel

V červenci roku 1997 zasáhla oblast povodí Odry katastrofální povodeň, kdy zde zahynulo 20 osob a škody na majetku činily přibližně 17 mld. Kč. Nejhůře bylo postiženo povodí horní Opavy, kde na řece Opavě byla zaznamenána kulminace s dobou opakování 700 let. Nejvíce obyvatel bylo postiženo v Krnově. Povodeň v roce 1997, její následky a hlavně ztráty lidských životů vedly veřejnost k legitimnímu požadavku – zvýšit protipovodňovou ochranu v území. V průběhu let 1997 – 2008 bylo postupně zpracováno několik desítek podkladů (studií, dokumentů, rešerší, posudků a analýz) navrhuje řešení ochrany před povodněmi v této oblasti. Na jejich základě byly navrženy základní varianty ochrany před povodněmi:

- a) opatření v krajině (zatravnění, zalesnění)
- b) suché nádrže a soustava menších retenčních nádrží
- c) zkapacitnění koryt v sídlech
- d) vodní nádrž Nové Heřminovy
- e) kombinace výše uvedených opatření
- f) jako srovnávací bylo studováno i nulové řešení

Nezastupitelnou úlohu v celém procesu koncepční protipovodňové přípravy sehrálo zastupitelstvo Moravskoslezského kraje, které svým usnesením ze dne 19. června 2003 projednalo a schválilo „Koncepční rozvojový dokument pro plánování v oblasti vod na území Moravskoslezského kraje v přechodném období do roku 2010 – část D Oblast ochrany před povodněmi“. Tento dokument obsahuje návrh na výstavbu nádrže Nové Heřminovy, doplněnou opatřeními v krajině. Na základě tohoto usnesení se následně zastupitelstvo Moravskoslezského kraje obrátilo na ministerstvo zemědělství s doporučením zpracovat dokumentaci zahrnující vybudování ochranné vodní nádrže Nové Heřminovy a požádalo vládu o uvolnění potřebných finančních prostředků. Ministerstvo zemědělství (MZe) a ministerstvo životního prostředí (MŽP)

v průběhu roku 2006 založilo meziresortní pracovní skupinu, která měla za cíl doporučit optimální variantu k realizaci jako vyvážený konsensus odborných, společenských a environmentálních hledisek. Z tohoto důvodu byl zadán expertní posudek k problematice ochrany před povodněmi v povodí horní Opavy u renomovaných vysokých škol (ČVUT Praha a VUT Brno). Na základě posudku bylo konstatováno, že bude vhodné zajistit dopracování varianty malé nádrže Nové Heřminovy, a to v podrobnosti srovnatelné s dalšími variantami. Požadovanou variantu menší nádrže Nové Heřminovy v kombinaci s dalšími opatřeními připravil v roce 2007 pracovní tým, který byl složen jak z vodohospodářů, tak z ekologů a byly v něm kromě projektantů zastoupeny vysoké školy, výzkumné ústavy a ministerstva životního prostředí a zemědělství. Taktéž Plán hlavních povodí České republiky stanovil ve své závazné části horní povodí řeky Opavy jako prioritní oblast v ochraně před povodněmi a uložil předložení návrhu konkrétních Protipovodňových opatření k ochraně obcí na horní Opavě. Problematikou se návazně zabýval Návrh Plánu oblasti povodí Odry. Pokud se jedná o problematiku územního plánování, je třeba konstatovat, že klíčový prvek návrhu opatření, tj. nádrž Nové Heřminovy, je součástí územně plánovací dokumentace Velkého územního celku Jeseníky. Po provedení nezbytných studií byl vládě v dubnu letošního roku předložen materiál, který umožnil porovnání tří základních variant, tj.

- menší nádrže Nové Heřminovy v kombinaci s dalšími opatřeními
- větší nádrže Nové Heřminovy v kombinaci s dalšími opatřeními
- tzv. nulové varianty

Vláda ČR dne 21. dubna 2008 svým usnesením č. 444 schválila realizaci opatření ke snížení povodňových rizik v povodí horního toku řeky Opavy prostřednictvím varianty menší nádrže Nové Heřminovy v kombinaci s dalšími opatřeními, a zároveň schválila zásady pro vypořádání práv k nemovitostem dotčeným realizací opatření. Vybraná varianta se stala součástí Návrhu Plánu oblasti povodí Odry a Návrhu Zásad územního rozvoje Moravskoslezského kraje.

Návrhy na ochranu před velkou vodou

Hlavním strukturálním prvkem navrhovaných opatření je menší nádrž Nové Heřminovy s objemem 16,15 mil. m³. Nádrž je doplněna kontinuální úpravou koryta řeky Opavy, hrázemi a také kompenzačními revitalizacemi údolní nivy od jezu v Kunově nad Novými Heřminovými až po město Krnov, včetně samotné nádrže. Pod Krnovem až po město Opavu jsou pak sídla chráněna lokálními hrázemi. Současně jsou také navrhována přírodě blízká opatření v ploše povodí podle studie zpracované pro MŽP. Připravená koncepce přírodě blízkých opatření zahrnuje zejména 7 malých ochranných nádrží (Krnov I na bezejmenném pravostranném přítoku Opavy v Krnově pod jejím soutokem s Opavicí, Jelení II na Kobylím potoce v povodí Opavy, Loděnice na potoce Lipinka, který ústí do Opavy v Holasovicích, Košetice III na Heraltickém potoce, Lichnov II až IV v povodí Čižiny), soubor změn využití území (organizační opatření jako např. změna kultur, protierozní rozmístování plodin, agrotechnická opatření jako jsou protierozní agrotechnologie na orné půdě, biotechnická protierozní opatření jako jsou protierozní meze, průlehy. Návrhové průtoky stoleté ovlivněné vody pro dimenzování úprav koryta toku Opavy pod údolní nádrží Nové Heřminovy byly zvětšeny o přírůstek průtoků z podpovodí na základě testování devíti proběhlých historických povodní, kdy pak konkrétní hodnoty návrhových průtoků jednotlivých obcí tzv. obalují nejnepríznivější povodňové situace. Řešení bylo prováděno srážko-odtokovým modelem HYDROG.

Současná úroveň ochrany před povodněmi jednotlivých sídel na horní Opavě a cílový stav jsou následující: hrázky, stabilizace drah soustředěného povrchového odtoku apod.), vyžadující provedení komplexních pozemkových úprav a souvisejících společných opatření. Ta jsou navrhována v 25 katastrálních územích na ploše okolo 6 tis. ha při využití motivačních ekonomických nástrojů k prosazení a udržení vhodných osevních a agrotechnických postupů. Předpokládaný efekt přírodě blízkých opatření, dosažitelný k časové úrovni roku 2020, byl stanoven pro profil Opavy nad Opavicí v Krnově snížením kulminace stoleté vody o 2 %, a pro profil Opavy nad Moravicí v Opavě snížením stoleté kulminace do 10 %. Menší nádrž Nové Heřminovy je navrhována jako víceúčelová s hlavním účelem tlumení povodní a také s omezeným zásobním objemem pro nadlepšování průtoků v době sucha, s možností rekreace a doplňkovou výrobou elektrické energie. Návrhovou stoletou povodeň s kulminací 209 m³/s lze nádrží transformovat na průtok 100 m³/s. Součástí nádrže je obtok kompenzující přerušení říčního kontinua a umožňující zejména migraci vodních organismů, k nádrži náleží také rozsáhlá revitalizace území její zátopy. Velikost nádrže je nyní limitní a nelze již dále zvětšovat. Opačně – také její zmenšení by znamenalo snížení tlumícího účinku a zvýšení nároků na úpravy koryta řeky Opavy v sídlech pod nádrží. Byly prověřeny možnosti realizace dalších retenčních prostor v povodí horní Opavy. Tyto případné nádrže však byly shledány jako méně účinné, nákladné či problematicky realizovatelné v porovnání s úpravami koryta Opavy nebo podélnými hrázemi. Vzhledem k tomu, že uvedené snížení stoleté povodně na průtok 100 m³/s neskýtá ochranu před povodněmi podle dohodnutých standardů pro obce pod nádrží, jsou v obcích Zátor a Brantice a ve městě Krnov (po soutok s Opavicí) navrhovány úpravy zkapacitňující koryta vodních toků, rekonstrukce mostů, zhotovení hrází, úpravy či odstranění jezů, spádových stupňů apod. Soubor návrhů říčních úprav byl po celé své délce doplněn revitalizačními opatřeními (stěhovavá kyneta, střídání brodů a tůní, rozramení toku, nové trasování, obnova přirozené nivní vegetace apod.) s cílem zajistit při dosažení požadované úrovně ochrany sídel před povodněmi také zlepšení hydromorfologického stavu toků na úroveň, která je požadována Rámcovou směrnicí vodní politiky (2000/60/ES).

Pod Krnovem až po město Opavu je ochrana sídel navrhována formou lokálních ochranných hrází. Bezprostředně pod městem Krnov vyvolá toto opatření nutnost zvýšení stávající ochranné hráze na polském území v délce cca 2 km, což s sebou nese problematiku mezinárodního česko–polského projednání.

Problematickou se jeví i nadále ochrana osady Držkovice (součást města Opavy). Seskupení cca 40 domů se nachází přímo u pravého břehu řeky Opavy a zároveň státních hranic s Polskem. Osada má extrémně nízkou úroveň ochrany před povodněmi - je vodou „obkličována“ a následně zaplavována již od dvouleté vody. Osada by musela být obehnána ochrannou hrází s podzemním těsněním a propojena s nezaplavovaným územím vyvýšenou komunikací s mosty. To vše nákladem přibližně 200 mil. Kč, což evidentně přesahuje povodňové škody v osadě (průměrná škoda za sto let cca 30 mil. Kč), neřeší zbytkové riziko a odpovídá přibližně nákladům na pořízení zcela nových domů mimo záplavové území. Alternativou tohoto finančně náročného a zbytkové riziko nevyklučujícího návrhu je zřízení dotačního titulu, který by umožnil na bázi dobrovolnosti postupné přemístění této osady. Výstavbou varianty s menší nádrží se rozsah povodňových škod v obci za sto let sníží v rozsahu od 10 do 20 %. Součástí uceleného záměru s menší nádrží Nové Heřminovy by měly být kromě zmíněné nádrže, úprav toků, souboru malých vodních nádrží a úprav v ploše povodí také rozšíření monitorovací sítě a návrh na doplnění vybavení pro povodňové záchranné a zabezpečovací práce v dotčeném území.

Celkový náklad na realizaci navržených opatření byl přibližně stanoven na 8 mld. Kč k cenové úrovni roku 2007, přičemž z toho náklad na environmentální opatření (revitalizace toků

a zátopy, obtok nádrže, opatření v krajině, včetně malých nádrží) činí kolem 1,6 mld. Kč. Další náklad zhruba do 2 mld. Kč si vyžádá přeložka silnice I. třídy Krnov – Bruntál v oblasti obce Nové Heřminovy. Přeložka silnice I. třídy by měla být dokončena v roce 2014. Všechna navržená opatření se budou budovat postupně nejdříve od roku 2010 s předpokládaným dokončením všech objektů kolem roku 2020.

Okolnosti výstavby přehrady v Nových Heřminovech

Opatření vlády ČR č. 444/2008 z 21. dubna 2008 představuje řadu dalších stavebních zásahů nad i pod přehradou v Nových Heřminovech. Nezbytnou součástí každé stavby je majetkové vypořádání nemovitostí, které jsou stavbou dotčeny. Zejména u tak velké stavby se to, bohužel, týká velké řady nemovitostí včetně staveb, a to jak určených bydlení, tak k rekreaci či podnikání, které bude nutno vykoupit. Vycházet se přitom bude z několika principů.

Zásadou číslo jedna je, že náhrada za vykupované stavby, která bude určována znaleckým posudkem, bude stanovena nikoli podle stávajících platných vyhlášek o oceňování, ale jako částka odvozená od nákladů na stavbu objektu stejného typu jako je objekt vykupovaný, a to v cenové úrovni roku 2010. V „Zásadách“ jsou stanoveny ceny za 1m³ objektů podle jednotlivých typů (rozdělují se stavby k bydlení, rekreaci, doprovodné stavby atd.), celková náhrada je pak dána násobkem zastavěného objemu dané stavby a její jednotkové ceny určené „Zásadami“. Rozdíly zohledňují i jednotlivé druhy téhož typu objektu, tzn. např. u rodinného domku, zda je podsklepen, zda má patro, zda má využitelné podkrovní, jaký je jeho technický stav apod.

Zásadou číslo dvě je, že výkupy budou začínat u vlastníků staveb a s nimi spojených pozemků, že vypočtená náhrada se vyplatí ihned po podpisu kupní smlouvy a zápisu do katastru nemovitostí počínaje rokem 2009, přičemž prodávající bude mít možnost užívat své původní nemovitosti po smlouvenou dobu tak dlouho, aby měl časový prostor pro výstavbu nového objektu. Navíc bude mít možnost v případě zájmu odkoupit přednostně demoliční materiál z původních objektů po jejich předání kupujícímu. S majiteli pozemků bez staveb (zejména v budoucí zátopě, které nebudou potřeba pro vlastní stavbu přehrady ihned v jejím počátku) budou sepsány smlouvy o budoucích kupních smlouvách a tyto pozemky budou vykupovány následně dle harmonogramu výstavby přehrady, resp. dalších opatření na tocích. Také u pozemků jsou ceny stanoveny nadstandardně, motivačně.

Zásadou číslo tři je, že vlastníků nemovitostí – fyzickým osobám bude nabídnuta investorem přednostně finanční náhrada. Vlastníci rodinných domů určených k trvalému bydlení mohou požádat místo finanční náhrady o náhradní výstavbu, kterou by zajistil investor na pozemku, který si zajistí původní vlastník. U vlastníků pozemků bez staveb není vyloučena možnost směny za pozemky stejné kategorie mimo stavbu, pokud takové budou k dispozici. Vlastníkům objektů určených podnikání bude přednostně nabídnuta náhradní výstavba objektu stejného typu, odpovídajícího technologického zařízení, výrobní kapacitě apod., a to včetně zajištění odpovídajícího pozemku. V případě odmítnutí náhradní výstavby přistoupí investor k finanční náhradě.

Průběh majetkového vypořádání

Celý proces majetkového vypořádání bude zahájen již v letošním roce, vlastní výkupy budou zahájeny od r. 2009, pro něž jsou usnesením vlády vyčleněny první peníze na výkupy. Závěrem

je třeba dodat, že podle uvedených náhrad budou nemovitosti vykupovány od vlastníků, kteří prokáží vlastnická či jiná věcná práva k dotčeným nemovitostem ke dni 31. prosince 2007 a těch, kteří doloží nabytí práv dědickým, rozvodovým či jiným obdobným soudním rozhodnutím, po 31. prosinci 2007. Ostatním vlastníkům, kteří získají taková práva k dotčeným nemovitostem po 31. prosinci 2007 (např. na základě darovací nebo kupní smlouvy), bude za výkup nabídnuta cena v místě obvyklá, stanovená rovněž znaleckým posudkem. V případě, že vlastník nemovitosti odmítne jednání o náhradě a nepřijme nabídky výše uvedené, může investor v krajním případě přistoupit k postupu směřujícímu k vyvlastnění dle zákona č. 184/2006 Sb. o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemkům nebo stavbě, a to s ohledem na existenci veřejného zájmu.

Výpočet náhrad při majetkovém vypořádání

Typ nemovitosti	jednotka	jednotková náhrada Kč/m ³ (m ²)
rodinné domy, rekreační chalupy a domky	m ³	3425-7000
rekreační chaty a zahradní chaty	m ³	1870-5350
vedlejší stavby	m ³	1252-3385
pozemky	m ²	149-386

Harmonogram realizace protipovodňových úprav

Celé opatření

2008 - 2009 investiční záměr, územní plány, zahájení vypořádání majetku

Nádrž Nové Heřminovy

2010 – 2016 proces EIA, projektová dokumentace a správní rozhodnutí

2016 – 2020 realizace

Přeložka komunikace I/45 Krnov - Bruntál

2016 dokončení realizace

Říční úpravy a hráze

2010 – 2015 projektová dokumentace a správní rozhodnutí

2012 – 2018 postupná realizace